

"טהרת הלשון"

העברית המוסיקאלית אינה סובלת כל "בלסט" מיותר; היא נגשת ישרה ומהירה אל מטרתה. אל-גא-נטיל על שכמה העֶנוג את כל הכובד של קולטורות זרות, - אותו כובד, שאינה זקוקה לו כלל.

לא להרחבת-הלשון הייתי מתכוון עד כה, אלא לבנינה, לצירופיה. שיש צורך להרחיב את לשוננו - בזה אנו מודים כולנו. כל אורגאניסמוס חי הולך ומתפתח, פושט צורה ולובש צורה. רק המתים נחים בשלום על משכבותם. החי מתנועע וסובל שנוי. שומרים על הלשון דוקא על-ידי כך, שמרכיבים בה ענפים רעננים ובריאים וקוצצים בנטיעותיה הנובלות. מי שִׁירא את נשימת-החיים החזקה, המכלה ומפְּרָה באחת, כבר חי הוא רק על חשבון-העבר; סערות-השירה הרעננות לא יעברו על שדה-שירתו. אך גם הרחבת-הלשון צריכה להיות נעשית ברוח-הלשון, וביחוד - בכח-הלשון, בכח-רכושה, בכח יצירתה הטבעית. הרחבת-הלשון יכולה להיות רק מתוך הכרח אמתי, יצירי. הלשון נתבעת ונותנת לכל מי שזועק עליה מתוך מועקה פנימית. וגם זה: היא נותנת רק כשהגיעה השעה ואין לדחות עוד. בהרחבת-הלשון יש מוקדם ומאוחר. כל-זמן שלא הגיע הרגע האחרון אין המלה, כפרי זה שעל האילן, מתבשלת ונופלת. רק בעלי-המלאכה המומחים ליצירת-מלים, קוטפים את הבוסר ומכניסים לתוך הלשון מלים קודם זמנן. ביצירת כל מלה הולך וחוזר אותו הפרוֹצֶס של יצירת-הלשון שאצל האדם הקדמוני: המלה החדשה נבראת ומתפרצת בכח הרושם, שאנו מקבלים מבחוץ, או בכח ההתעוררות הבאה מבפנים. המלה היא תאור הרושם. ככל שיגדל הרושם החי כן יגדל כח-היצירה של המלה, המוסרת את מושגו. כל יצירת-מלה באה בכח איוו מהפכה פנימית, התפרצות פנימית. הן גם

- - - וכי צריך אני להסביר, שאיני מתכוון בדברי להרים על נס את "טהרת-הלשון"? - עם כל מעלותיו של סגנון פרישמאן ובוקי-בן-יגלי, אני יודע ומכיר, שאין זה בשום אופן סגנון העתידי. על הסגנון הזה, שהגיע לידי שלימות הרמונית מצוינות, עוד נשוב נתפלא לא פעם, אך למופת לא יהיה עוד. הסגנון הזה הוא יותר מדי "רוחני" בכדי שישמש בטוי מלא לנגינות-החיים. רקמת-עור לו דקה ונפלאה, אך עצמות בריאות הוא חסר, ועליו אין להשען. זהו סגנון של גביר "יורד", החי על שארית נחלתו, ולא של כובשי-החיים בהקפם הרחב. רוצה הייתי לצרף למעלותיו הגדולות של סגנון זה, שהוא בכל אופן מצוין ויחיד-במינו, גם את מעלות הסגנון המערבי - את הבטוי הקבוע והמצומצם, את המלה היחידה בשביל תכנה היחיד. הלשון העברית לא תהיה לעולם בית-קבול למחשבה המודרנית כל זמן שתהיה לשון זו מרפרפת באויר, נוגעת ואינה נוגעת - כל-זמן שנוכל להביע בה את הכל רק "בקירוב". וגם זאת: זה אלפי-שנה אנו חיים באירופה, ובשום פנים לא נהפך יום אחד לבני המזרח העתיק עם הקף-עולמם המוגבל. הלשון העברית תקבל בהכרח אל תוכה את היסודות ההכרחיים של לשונות-אירופה, אם תחפוץ להכניס לתוכה את התרבות האירופית. יודע אני, שהאופי העתיק שלה לא ישתמר ביפיו ושלימותו. הן גם אנו בעצמנו לא נשתמרנו... אך אל כל תכונותיהן של לשונות-אירופה לא תסתגל לשוננו. לשון שמית היא עם אורגאניסמוס מיוחד ודרכי-התפתחות מיוחדים. הבנין המסובך והמורכב של המאמר, למשל, אינו כלל ממעלותיו גם של הסגנון האירופי, ובעברית יש להשתמש בו בזהירות מרובה ובאופן יוצא מן הכלל. כמו-כן אין הרבוי בתארים ממדות-האמנות היקרות, ובעברית אין כלל מן ההכרח להשתמש בהם תכופות יותר מדאי. הפרָאוה

הלשון, השגורה בפינו, תגבר חילים רק בשעת-התרגשות; רק גלי-הסער מרימים למעלה שפוני טמוני תהום. ומה יעלה כשאנו באים לברוא "יש מאין".

לא פה המקום לציין את כל חוסר הטעם וחוסר החוש הסגנוני, שהכניסו ללשוננו "מרחיבים" ידועים. כשבאתי לפני שנים אחדות לארץ-ישראל והתחלתי קורא את העתונים הירושלמיים, ביחוד את "הצבי", ממש חשכו עיני מן האנדרלמוסיה הלשונית. לא הבינותי אפילו את הכרוניקה הפשוטה. ומה שהבינותי היה מחוסר-טעם. נתנדפה רוח-הלשון, פגה לחלוותיה. הרעיון, שעתן כזה מחנך את בני הישוב החדש, היה נורא. ומי יודע, איוו סכנה איומה היתה נשקפת ללשוננו, לולא אחדים מסופרינו המובהקים, שהתישבו בשנים האחרונות בארץ-ישראל וערכו מלחמה עם אוואנטוריסטי-הלשון האלה. גם ועד-הלשון שברושלים, שנכנסו לתוכו כמה חברים בעלי ידיעות פילולוגיות מצוינות ובעלי חוש סגנוני, הועיל הרבה לעקור את הקוצים, שעלו בשדה ללשוננו. אך הרבה יש עוד לתקן. הסגנון הירושלמי כבר התחיל מתקרב אל סגנון "אץ קוצץ", ואת השפעתו המזיקה יודעים רק אלה, שהיו בארץ-ישראל. מה שהיה אצלנו לצחוק ושמש פארודיה ללצים, נתקבל שם בלי טענות ומענות. הרבה תקוות אני תולה בועד-הלשון אשר בירושלים, שחבריו, כנראה מתוך החוברות שהוציא קודם המלחמה, מתיחסים בכובד-ראש אל תפקידם; ואולם כל-זמן שבעבודות-הועד לא ישתתפו גם אחדים מטובי משוררינו ומספרינו, לא תושג המטרה. חדושי הועד שברשימת הצמחים, למשל, אינם מעידים על חוש אֶסְטֵיטִי מפותח ביותר ליצירת מלים חדשות. מה שנבחר מתוך ספרותנו העתיקה וכו', נבחר פחות או יותר בטעם; ואולם שמות

הצמחים החדשים, ביחוד. אלה שלוקחו מן הלשון הערבית, מובטחני שלשוננו לא תִּפְּל אותם בשום אופן. הם יהיו תמיד כְּאֲבָרִים מדולדלים בה. למרות מה שהלשון הערבית היא אחות ללשוננו במשפחת הלשונות השמיות, אין לה שום יסוד ושורש בפסיכיקה שלנו, ובצדק העיר אחד מחברי-הועד*, שהלשון הערבית היא דוקא הרחוקה לרוחנו ביותר, וחיודשי התיבונים מערבית, שעברו עליהם כבר כמה מאות שנה ולא נתמוגו עוד בלשוננו – ברובם, – יוכיחו, עד-כמה ללשוננו אינה נוחה לקבל השפעה מן הערבית. אני לוקח את הדוגמא הראשונה, הבאה לידי, מחדושי הועד הלוקחים מן הלשון הערבית – את המלה "קִתְּוֹן" להוראת שם הפרח "גֶּאָנוּעַבְלִימְכֵעֵן", ואיני מבין בשום פנים, למה לנו מלה זרה זו בצורתה ובצירוף-אותיותיה, בשעה שאפשר היה לקרוא לפרח "צִיץ-הָאֵוֹ", שאיש לא היה מרגיש, אמנם, בחידושו, אך שלא היה מכביד ללא-צורך כמשא כבד על לשוננו. כמו-כן איני מבין, למה לנו לחדש מלים, שנתקבלו ברוב לשונות-אירופה, כ"קונסטיטוציה", "ריפובליקה", "טלפון" וכיוצא באלה – אותו הרכוש האנושי-הכללי, שיש להוקיר אותו כל כך! – ולהכניס בזה ערב-רב של מלים מגוחכות, אשר יהפכו את לשוננו לז'אָרְגוֹן מסובך וקשה ויכביד רק על אלה, שבאים ללמוד אותה, בהמון מלים וצירופים זרים, והועיל לא יועילו לה? בכל אופן מעידים יוצרי ה"חידושים" האלה על עצמם, עד כמה אינם יודעים ומרגישים, מה נחוץ לנו באמת, היכן אנו נחנקים מחוסר בטוי למושגים ומאין תבוא רְוּחָה ללשוננו...

מתוך מאמרו 'הפרוזה העברית',
שנתפרסם ב'שפתנו' קובץ א'
(אודיסה, תר"ע), עמ' 110–113.